

DEVLET ALACAKLARININ TAHSİLİ

İlhan ÖZER

Maliye Müfettişi

1/1/1954 tarihinde yürürlüğe giren 6183 sayılı (Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun) halen 12 nci tatbik yılını tamamlamış bulunmaktadır. Bu müddet zarfında adı geçen kanunda hiçbir önemli değişiklik olmamış, sadece 1962 yılında 40 ve 85 sayılı kanunlarla iki muvakkat madde ilâve edilmiş ve 19/6/1963 tarihli ve 251 no.lu kanun ile de 10 uncu ve 60 ncı maddelerde küçük değişiklikler yapılmıştır.

6183 sayılı kanun, sadece Devlete ait vergi, resim, harç nevinden alacaklara değil, aynı zamanda Katma Bütçeli İdarelere ve Müesseselere, İl Özel İdarelerine ve Belediyelere ait âmme alacaklarına da tatbik edilen bir usul kanunudur. Bu kanun, yerine kaim olduğu 1325 tarihli Tahsili Emval Kanununa nazaran daha başarılı bir tatbikat sağlamasına rağmen, bazı noktalarda aksamış, alacaklı âmme idarelerine çok geniş yetkiler tanıdığı halde, tahsilât rakamları hiçbir zaman arzu edilen yüksek seviyeye ulaşamamış ve ehemmiyetli miktarlardaki âmme alacakları borçlularından tahsil edilemeyip, birikip artmıştır.

Biz, bu etüdümüzde, 6183 sayılı kanunun önemli saydığımız bazı maddelerinin izahını yapacak, bu arada tatbikatta tesadüf ettiğimiz hatalı hususları işaret edecek ve neticede bazı temenniler ileri süreceğiz. Mevzuu bir miktar tahdid etmek gayesiyle, sadece Devlete ait âmme alacaklarının tahsili üzerinde duracağız.

1 — Kanunun Şümulü :

6183 sayılı kanun :

- a) Devlete,
- b) İl Özel İdarelerine,
- c) Belediyelere, ait,

vergi, resim, harç,
ceza tahkik ve takiplerine ait mahkeme masrafı,
vergi cezası, para cezası, gibi, asli,
gecikme zammı, faiz, gibi, fer'i âmme alacaklarına tatbik edi-
lir.

Aynı idarelerin akitten, haksız fiilden ve haksız iktisaptan doğan alacaklarına tatbik edilmez.

Bu idarelerin, âmme hizmeti tatbikatından doğan diğer alacakları ile, bunların takip masraflarına da uygulanır.

Katma Bütçeli İdare ve Müesseseler (Devlet) teriminin içine dahil edilmiş, (Köyler) bu kanunun tatbikatı dışında bırakılmışlardır.

Çeşitli kanunlarda 1954 senesine kadar (Tahsili Emval Kanunu) na göre tahsil edileceği belirtilen alacaklar da, 6183 sayılı kanuna göre tahsil edilecektir.

2 — Başlıca Devlet Alacaklarının Tahsil Zamanları :

Devlet alacaklarının tahsil zamanları, bütçe yılının muhtelif aylarına serpiştirilmiş bulunmaktadır. Aşağıda başlıca Devlet gelirlerinin tahsil zamanları gösterilmiştir.

A — Gelir Vergisi :

5421 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 100 cü maddesine göre, yıllık gelir vergisi Mart ve Eylül aylarında olmak üzere iki müsavi taksitte tediye edilmekteydi. Daha sonra 193 sayılı kanunun 117 ci maddesi de aynı ayları kabul etmiştir; son defa yürürlüğe giren 27/12/1963 tarihli ve 365 no.lu kanun, yıllık gelir vergisinin ödeneceği ayları Mart, Temmuz ve Kasım olarak tesbit etmiştir.

Götürü usulde tesbit edilen ticarî kazançlarla, serbest meslek kazançlarına ait gelir vergisi ise, Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere iki eşit taksitte ödenir.

Muhtasar beyanname ile bildirilen vergiler, beyanname verme süresi içinde tediye edilmektedir.

B — Kurumlar Vergisi :

5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 40 cı maddesine göre, bu vergi Mayıs ayı içinde ödenmekte idi. Daha sonra kabul edilen 7/1/1964 tarihli ve 372 no.lu kanuna göre, (Kurumlar Vergisi,

biri Nisan, diğeri Ekim aylarında, hesap dönemleri veya beyanname verme süreleri Maliye Bakanlığınca tâyin olunan mükellefler için biri beyannamenin verildiği ayda, diğeri ise bu ayı takip eden altıncı ayda olmak üzere iki eşit taksitte ödenir).

C — Gider Vergileri :

a) İstihsal vergisi :

6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 48 ci maddesine göre; mükellefler, beyanname üzerine tarh ve tahakkuk ettirilen vergilerini, beyanname verme süresi içinde ödemeğe mecburdurlar.

Peşin satışlarla ilgili istihsal vergisi, en geç ertesi ayın 15 ci gününe kadar, veresiye satışlarla ilgili vergi, bedelin tahsil edildiği ayı takip eden ayın 15 ci gününe kadar ödenir. Kombine imalâтта (dahilî sarflarla ilgili verginin ödenmesi süresi), son olarak 25/6/1964 tarihli ve 482 sayılı kanunla yeniden düzenlenmiştir.

b) Nakliyat Vergisi :

Taşıma müesseseleri 45 gün içinde beyanname vermeğe ve bu sürede tediyede bulunmağa mecburdurlar. Devlet Demiryolları, Devlet Hava Yolları ve Denizcilik Bankası için bu süreler 75 gündür.

c) P.T.T. Hizmetleri Vergisi :

P.T.T. hizmetleri vergi beyannamesi, 45 gün içinde verilir ve vergi de bu süre içinde tediyede edilir.

d) Elektrik İstihlâk Vergisi :

Elektrik ve havagazı istihlâk müesseseleri, istihlâk vergilerini, tahakkukun yapıldığı ayın sonundan itibaren 45 gün içinde beyan ederler ve öderler.

e) İthâlden Alınan İstihlâk Vergisi :

İthâlden alınan istihsal vergisi, Gümrük Vergisi ile birlikte ve aynı zamanda ödenir. Tahakkuk ettirilen vergiye itiraz halinde, vergi farkı teminata bağlanır.

Ç — Değerli Kâğıtlar :

28/2/1963 tarihli ve 210 sayılı kanunun 4 cü maddesine göre, (Değerli kâğıtlar, ilgililere, kanuna bağlı tablodaki bedelleri karşı-

lığında satılır.) Bu bedeller; (Noter kâğıdı: 50 kr., Beyanname: 50 kr., Protesto, vekâletname, resen senet: 100 kr., kira sözleşmeleri: 100 kr., 1 ci sınıf pasaport: 50 lira, 2 ci sınıf pasaport: 20 lr., ikâmet tezkeresi: 10 lr., 1 ci sınıf evlenme cüzdanı: 50 lr., ikinci sınıf evlenme cüzdanı: 5 lr., 3 cü sınıf evlenme cüzdanı: 1 lr., 1 ci sınıf nüfus cüzdanı: 5 lr., ikinci sınıf nüfus cüzdanı: 50 kr.dur.)

Bu değerli kâğıtlar, Darphane ve Damga Matbaası Müdürlüğüne basılmakta ve Defterdarlıkların Muhasebe Müdürlüklerine, oradan Malmüdürlüklerine tevzi edilmekte ve bayilere ve ilgili memurlara satıldıkça tahsil edilen bedelleri, bütçenin çeşitli fasıllarına irat kaydedilmektedir.

D — *Motörlü Kara Taşıtları Vergisi :*

23/2/1963 tarihli ve 197 sayılı Motörlü Kara Taşıtları Vergisi Kanununun 12 ci maddesine göre, (Vergi, taşıtların kayıt ve tescil edildikleri yerin vergi dairesine Haziran ve Aralık aylarında iki eşit taksitte ödenir. Taksit ayı gelmeden veya taksit ayı içinde mükellefiyetten çıkan taşıtların vergileri, taşıtın mükellefiyetten çıktığı ay içinde ödenir.)

E — *Veraset ve İntikal Vergisi :*

7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun 19 cu maddesine göre :

- a) Menkûl mallara ait vergiler, 1 yıl içinde 2 müsavi taksitte,
- b) Gayrimenkûl mallara ait vergiler, beş senede ve her sene bina ve arazi vergilerinin ödendiği aylarda olmak üzere 2 müsavi taksitte ödenir.

F — *Emlâk Alım Vergisi :*

23/2/1963 tarihli ve 198 sayılı Emlâk Alım Vergisi Kanununun 16 cı maddesine göre; vergi, muamelenin yapılmasından önce Tapu Dairesinin ilgili bulunduğu vergi dairesine ödenir. Gerekli vergi ödenmeden muamele yapan Tapu memurları, verginin ödenmesinden mükellefler ile birlikte müteselsilen sorumludurlar.

G — *Harçlar :*

2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununa göre :

- 1 — Yargı harçları, ilgili kâğıt ve belgelere harç pulu yapıştırılmak suretiyle,
- 2 — Noter harçları, işle ilgili kâğıt ve belgelerin noterlikte kalacak nüshalarına pul yapıştırılmak suretiyle,
- 3 — Vergi itiraz harçlarından (başvurma harcı), işle ilgili başvurma dilekçesine pul yapıştırılmak; (nisbî ve maktu harçlar), ihbarname esasına göre, ilgili vergi dairesine bir ay içinde,
- 4 — Tapu ve kadastro harçları makbuz karşılığında,
- 5 — Konsolosluk harçları, işle ilgili kâğıt ve belgelerin konsoloslukta kalacak nüshalarına pul yapıştırmak suretiyle,
- 6 — Pasaport, ikâmet tezkeresi, vize harçları harç pulu yapıştırılmak veya basılı damga konulmak suretiyle,
- 7 — Gemi ve liman harçları, ilgili kâğıt ve belgelere harç pulu yapıştırılmak suretiyle,
- 8 — İmtiyazname, ruhsatname ve diploma harçları, ilgili belgelere harç pulu yapıştırılmak veya makbuz suretiyle,
- 9 — Trafik harçları, pul veya makbuz karşılığında, ödenir.

H — *Damga Vergisi :*

1/7/1964 tarihinde kabul edilen ve 1/11/1964 tarihinde yürürlüğe giren 488 sayılı Damga Vergisi kanununa göre, Damga Vergisi, kâğıtlara pul yapıştırılması, kanunda yazılı hallerde basılı damga konulması veya makbuz kesilmesi veyahut istihkaktan kesinti yapılması şekillerinden biriyle ödenir.

I — *Gümrük Vergisi :*

5383 sayılı Gümrük Vergisi kanununun 75 ci maddesine göre, (Vergiler, gümrük veznesine, alındı karşılığında Türk parası olarak peşin ödenir. Bakanlığın müsaadesi ile millî bankaların çekleri de kabul edilir.) Gümrük vergisinin tahakkuk işleri tamamlanmadan ve vergi teminata bağlanmadan, eşya gümrüğün denetlemesinden serbest bırakılamaz. İhtilâflı hallerde, vergi farkı teminata bağlanmaz.

I — *Tekel Gelirleri :*

İspirtolu içkiler, tütün ve tuzdan alınmakta olan Tekel Savunma Vergileri; bu mallar bayilere satıldıkça tahakkuk ve tahsil edil-

mektedir. Bu vergilerin, Tekel İdaresinden, Maliye Bakanlığına intikalini belirtir, vâde günü, kanunlarında yazılı değildir.

Tekel safî hasılatı da, satış sırasında tahsil edilir. Bu hasılatın da Hazineye intikalinde bir vâde belirtilmediği için, Tekel İdaresi, bazı hallerde (Savunma vergilerini ve safî hasılatı) Maliyeye göndermemekte ve döner sermayesinin ihtiyacında kullanmaktadır.

Devlet bütçesinde görülen, Tekel Savunma Vergileri ve Tekel Safî Hasılatı, Tekel İdaresinin büyük ölçüde tütün ve çay mübayaaya aylarında Hazineye ödenememekte, Tekelin stokları arttıkça ödeme imkânları da azalmaktadır.

K — *Dış Seyahat Harcamaları Vergisi :*

18/2/1963 tarihli ve 196 sayılı Dış Seyahat Harcamaları Vergisi Kanununun 9 cu maddesine göre, (Dış Seyahat Harcamaları Vergisini kesmekle görevli ve sorumlu olanlar, bir ay içinde kestikleri vergilerin toplamını, ertesi ayın sonuncu günü akşamına kadar bir beyanname ile bağli oldukları vergi dairesine bildirmeğe ve vergilerini de aynı süre içinde ödemeğe mecburdurlar.)

L — *Özel Ödeme Zamanları :*

a) İkmalen veya resen tarhedilen vergiler, taksit zamanlarından evvel tahakkuk etmiş ise, taksit süreleri içinde, taksit süreleri geçtikten sonra tahakkuk etmiş ise, tahakkuk tarihinden başlayarak bir ay içinde ödenirler.

b) Mükellefiyetten çıkma halinde, beyana dayanan vergiler, beyanname verme tarihleri içinde ödenir.

c) 500 den fazla mükellefi olan yerlerde, vergilerin vâdesini 15 gün uzatmağa Maliye Bakanlığı yetkilidir. Bu durumda gecikme zamlarının hesabında uzatılan tarihe göre ay hesabı yapılır. Son senelerde Gelir Vergisi birinci taksitinin ödenmesi süresini 15 Nisan'a kadar uzatmak âdet haline gelmiştir.

M — *Vergi İhtilâfları ve Ödeme :*

Mükelleflerin İtiraz ve Temyiz Komisyonuna veya Danıştay'a müracaatları halinde tarhedilen vergilerin ödenmeleri bazı hususiyetler arzeder.

a) İtiraz edilen vergi ve ceza komisyon kararına kadar tahsil edilemez.

b) Mükellefin itirazını kazanması ve Vergi Dairesinin Temyiz Komisyonuna müracaatı halinde esasen vergi ve cezanın tahsili mevzu bahis olamaz.

c) Mükellefin itirazını kaybetmesi, fakat Vergiler Temyiz Komisyonuna müracaatı halinde, verginin tahsili, (Vergiler Temyiz Komisyonundan tehiri icra kararı getirtmek ve teminat göstermek şartıyla) durur; böyle bir karar getirilemediği takdirde vergi tahsil edilir.

d) Mükellefin Vergiler Temyiz Komisyonunda açtığı dâvayı kazanması halinde, ne vergi ve ne de ceza tahsil edilebilir.

e) Mükellefler, Vergiler Temyiz Komisyonunda kaybettiği dâva için Danıştay'a müracaat eder ve (tehiri icra = yürütmenin durdurulması) kararı sağlarsa, yine vergi ve ceza tahsil olunamaz.

f) Danıştayın vereceği karara göre, vergi ve ceza tahsil veya terkin olunur. Bu durumda, teminat mevcut ise, teminatın paraya çevrileceği borçluya bildirilir; borçlu borcunu tediye etmezse teminat paraya çevrilerek âmme alacağı tahsil olunur.

3 — Âmme Borçlusu :

1683 sayılı kanunun 3 cü maddesine göre, (Âmme borçlusu terimi, âmme alacağını ödemek mecburiyetinde olan hakikî ve hükmi şahısları ve bunların kanunî temsilcilerini veya mirasçıları ve vergi mükelleflerini, vergi sorumlusunu, kefilî ve yabancı şahıs ve kurumların temsilcilerini ifade eder.)

Bazı ticaret şirketlerinde, şirketlerin de özel durumlarını dikkate alarak, âmme borçlusunu tâyin ve tesbit etmek faydalı görülmektedir.

a) Kollektif şirkette, ortaklar şahsî gelir vergisi mükellefi olduklarından doğrudan doğruya takip olunurlar. Borç şahıstan tahsil edilmezse, şirketin şirketteki hak ve alacaklarından takip edilir, gerekirse şirketin feshi dahi istenebilir.

b) Komandit şirkette, komandite ortak âmme borcundan, aynen kollektif şirket ortağı gibi, bütün malları ile hudutsuz sorumludur. Komanditer ortak, ancak şirkete koyduğu veya koymayı taahhüt ettiği sermaye nisbetinde şirketin borcundan mes'uldür.

c) Limited şirket ortakları için 6183 sayılı kanunda hususî bir hüküm mevcut olup, kanunun 35 ci maddesine göre, bunlar ödenmeyen veya tahsil imkânı olmayan âmme borçlarından dolayı vazetlikleri veya vaz'ını taahhüt ettikleri sermaye miktarında doğrudan doğruya sorumludurlar.

d) Anonim şirketlerde âmme borçlusu, şirket hükmî şahsiyettir. Şirket ortaklarının sorumluluğu, koydukları sermaye ile sınırlıdır ve bu sorumluluk münhasıran şirkete karşıdır. Ortak taahhüt ettiği sermayeyi ödemişse, şirkete karşı sorumluluğu da kalmaz.

e) Kooperatif şirket de hükmî şahsiyeti haiz olduğundan, üçüncü şahıslar şirketteki alacakları için şirket hükmî şahsiyetine ait mallara müracaat edebilirler. Ancak, bazı ahvalde, ortakların şirket borçlarından olan sorumluluğu şirket statüsü ile tâyin edilir; bazan bu sorumluluk gayrimahdut ve müteselsil dahi olabilir.

f) Adî ortaklık veya hususî ortaklıklarda âmme alacağı, önce ortakların şahıslarından talep edilir; bunlardan karşılanmıyan miktar için şirkete gidilebilir.

4 — İhtiyatî Haciz ve İhtiyatî Tahakkuk :

Bu iki müessese âmme alacağının korunmasını ve tahsilinin teminat altına alınmasını sağlamak üzere 6183 sayılı kanunla ihdas edilmiş bulunmaktadır.

A — İhtiyatî haciz aşağıdaki hallerde yapılır :

a) Teminat istenmesini gerektirir (kaçakçılık cezasının tatbiki icabettirir) bir durum mevcut ise,

b) Borçlunun belli bir ikametgâhı yoksa veya borçlu kaçmışsa, borçlunun kaçması, mallarını kaçırmaması, hileli yollara sapması durumları varsa,

c) Borçlunun gösterdiği teminat veya kefil idarece kabul edilmemişse veya bunlar gösterilmemişse,

d) Malbildirimine davet edilen borçlu, bu bildirimde bulunmamış veya noksan bildirimde bulunmuşsa,

e) Borçlu, ivazsız ve hükümsüz sayılan bazı tasarruflarda bulunmuş veya âmme alacağının tahsiline imkân bırakmıyacak bazı fiiller ika etmişse.

B — *İhtiyatî tahakkuk ise şu durumlarda yapılır :*

a) İhtiyatî haczi gerektiren bazı haller mevcutsa,

b) Borçlunun, âmme alacağının tahsiline engel olmak üzere (mülkünü elden çıkarma, telef etme veya gizleme, muvazaalı yollara sapma) halleri bulunmakta ise,

c) Teşebbüsün muvazaalı olduğu (paravan firma hali) ve hakikatta başkasına ait bulunduğu tesbit edilmişse.

5 — **Ödeme :**

Âmme alacakları hususî kanunlarında belli edilen zamanlarda ödenir; yukarıda 2 ci kısımda başlıca Devlet alacaklarının ödeneceği süreler belirtilmiş bulunmaktadır.

Hususî kanunlarında ödeme zamanı belirtilmemiş bazı Devlet alacakları (para cezaları, mahkeme masrafları, ecrimisiller, tazminatlar, yiyecek bedelleri gibi), Vergi Usul Kanununa göre yapılacak tebliğden itibaren bir ay içinde ödenir.

Ödeme müddetinin son gününe (vâde günü) denilmektedir.

Âmme borcunun bir taksitinin zamanında ödenmemesi, alacağın tamamını muaccel hale koyar; bu durumda borcun tamamı üzerinden takibata geçilir.

Mükellef veya sorumlu, âmme borcunu hesap bakımından bağlı olduğu vergi dairesine öder; ancak diğer vergi dairelerine de tediyede bulunması mümkündür. Bu son halde, tahsil edilen para, saymanlıkların tavassutu ile, alacaklı vergi dairesinin hesabına intikal ettirilir.

Ödeme karşılığında borçluya (makbuz) verilir. Halihazırda Devlet alacaklarının tahsilinde (Vergi Dairesi Makbuzu, Tahsildar Makbuzu ve Vezne alındısı) olarak 3 çeşit makbuz kullanılmaktadır. Borçlu, bu makbuzları, tahsil zamanı müddetince saklamaya ve ilgili makamlarla istendiğinde göstermeğe mecburdur.

Maliye Bakanlığı (16-18/2/1960 tarihli ve 282-283 no.lu Tahsilât Genel Tebliği) ile, çizgili çek kullanılmak veya postaneler vasıta kılınmak suretiyle ödeme yapılmasını kabul etmiştir. Bu durumda ödeme tarihi, çekin postaya veya daireye verildiği, veya paranın postaneye tevdi edildiği tarihtir. Çeklerin çizgili olması ve en geç bir gün önceki tarihi taşıması lâzımdır.

6 — Ödemenin Mahsup Edileceği Alacaklar :

Bu konuda, mükelleflerden (rızaen yapılan tahsilât) ile, (cebren yapılan tahsilât)ın ayırımını yapmak lâzımdır.

Mükelleflerin rızaen yaptıkları ödemeler aşağıdaki sıraya göre mahsup edilir :

a) Borçlardan hangisi daha önce zamanaşımına uğrayacaksa, önce bu borca,

b) Borçlar aynı zamanda zamanaşımına uğrayacaksa, her borca, borçla mütenasip bir miktar,

c) Teminatsız veya az teminatlî olana.

Cebren yapılan tahsilât ise :

a) Önce parayı tahsil eden dairenin takip mevzuu olan alacağının aslına, sonra ceza, zam, faiz ve takip masrafları gibi fer'ilerine,

b) Âmme alacağı kısmen teminatlî ise, önce teminatı bulunmayan kısımlara,

c) Borçlunun, aynı dairede takibe iştirak etmiş diğer dairelere olan borçlarına, sıra ile, mahsup edilir.

Maliye Bakanlığı, mükelleflere kolaylık sağlamak üzere, kanun hükmüne mugayir olarak, rızaen yapılan ödemelerde; ödenen paranın mükellefin istediği borca mahsup edilmesini, kabul etmiş bulunmaktadır.

7 — Tecil :

Halen 6183 sayılı kanunda önemli bir tatbik sahası bulan müessese de (tecil) müessesesidir. Son zamanlarda, tecil muamelelerinin çok fazlaştığı ve bu müessesenin gayesi dışında bir geniş tatbikata mazhar olduğu ifade edilegelmiştir.

Tecil, borçlu mükelleflere Devletin tanımış olduğu bir ödeme kolaylığıdır.

Âmme borcunun vâdesinde ödenmesi, haciz tatbiki veya haczedilen malların paraya çevrilmesi borçluyu (çok zor durumda bırakacaksa, borçlunun yazı ile müracaatı ve teminat göstermesi şartıyla, âmme alacağı 2 yılı geçmemek üzere % 5 faiz alınarak tecil olunabilir.

Tecilde, taksit zamanlarını ve diğer şartları, tecile selâhiyetli makamlar tesbit ederler. Devlet alacakları için bu makam Maliye Bakanlığdır. Bu bakanlık, tecil yetkisinin bir kısmını Defterdarlıklara ve Vergi Dairesi Müdürlüklerine devretmiştir.

1962 yılında, 6183 sayılı kanunun tecille ilgili 48 ci maddesine, 2 geçici madde ile bazı ilâvelerde bulunulmuştur.

a) 6/3/1962 tarihli ve 40 sayılı kanunla (tecil talepleri daha önce reddedilmiş bazı mükelleflerin zor durumda olup olmadıkları incelenerek, bunlara 1962 bütçe yılının sonuna kadar münasip taksitler verilerek kolaylık sağlanması) derpiş edilmiştir.

b) 1/11/1962 tarihli ve 85 sayılı kanunla (bazı mükelleflere bir defaya mahsus olmak üzere, 5 yıla kadar tecil imkânı temin edilmiştir.)

Tecil hükümleri, halen (çok zor durum) halinden, (zor durum) haline inmiş olarak tatbik edilmektedir. Faiz nisbeti % 5 olduğundan, bütün mükellefler tecil kolaylığından faydalanmak imkânını aramaktadırlar. Tecile yetkili merciler, bir vergi incelemesi yaptırmak ve zor durumun mevcut olup olmadığını incelemek suretiyle, 249 seri no.lu Tahsilât Genel Tebliğindeki esaslar dairesinde, bu kararı vermektedirler.

8 — Gecikme Zammı :

Devlet alacağı, vâdesinde ödenmediği takdirde, vâde gününü tâkip eden günden itibaren, bir aylık müddet için % 10, müteakip aylar için % 2 şer nisbetinde gecikme zammına tâbidir. Gecikme zammı bir liradan az olamaz; 50 kuruşa kadar olanlar hesaba katılmaz, 50 kuruştan fazla olan zamlar liraya çıkartılır.

Ceza şeklindeki âmme alacaklarına gecikme zammı uygulanmaz ve gecikme zammı hiçbir zaman asıl alacağın bir mislini geçemez. Zammın, alacağın bir misline ulaşması 3 sene 10 ayda mümkündür.

Gecikme zammı aşağıdaki 4 halde durur :

- a — Tecil yapılması,
- b — Haciz tatbiki,
- c — İflâsın açılması,
- d — Aciz halinin tesbiti.

Son yıllarda, haczin tatbikini takiben belli sürelerde satış yapılmıyarak bekletilmek ve bu sürede gecikme zammını tatbik etmemek suretiyle, bu cezaî müeyyidenin suiistimal edildiğine sık sık tesadüf edilmektedir.

Köylerde gecikme zammı % 10 nisbetindedir; sadece Gelir, Kurumlar ve Gider Vergilerinde % 10 zamdan başka, % 2 şer zamlar da alınır. Gecikme zamları, asıl alacak tahsil edildikten sonra, ayrıca takip konusu yapılmaktadır.

9 — Ödeme Emri :

Vâdesinde ödenmeyen Devlet alacağı cebren takip ve tahsil edilir. Bu halin vukuunda, borçluya, 7 gün içinde borcunu ödemesi veya malbildiriminde bulunması için bir (ödeme emri) tebliğ edilir. Ödeme emri, borçla ve tediye ile ilgili bütün teferruatı havi bir nevi ihtarnamedir.

Devlet alacağının karşılığında (teminat) mevcut ise, borç vâdesinde ödenmediği takdirde, borçluya 7 gün içinde ödenmesi, aksi halde teminatın paraya çevrileceği veya diğer şekillerde cebren tahsile devam edileceği yazı ile bildirilir.

Ödeme emrine borçlu itiraz edebilir. İtiraz için süre kısa tutulmuş olup 7 gündür. Ödeme emrine itiraz, komisyonca 7 gün zarfında karara bağlanacaktır. İtiraz reddedildiği takdirde borçludan % 10 zam tahsil edilecektir. Bu konuda İtiraz Komisyonunun kararı kesindir. Ancak Danıştay nezdinde idarî hava ikamesi mümkündür. Ayrıca; İtiraz Komisyonu vergi veya cezanın aslını incelemiş ise, Vergiler Temyiz Komisyonuna müracaat edilmeden Danıştayda dâva açılmaması içtihad edilmiştir.

Borçlu, ödeme emri üzerine borcunu tediye edebileceği gibi (mal bildiriminde de bulunabilir. Bu bildirim ile, borçlu gerek kendisine gerekse üçüncü şahıslarda bulunan mal, alacak ve haklarından borca yetecek miktarını beyan eder; ayrıca geçim kaynaklarını ve borcunu ne suretle ödeyebileceğini bildirir.

Malbildiriminde bulunmayanlar veya borcunu ödemiyeenler, mal bildiriminde bulununcaya kadar, bir defaya mahsus olmak üzere ve 3 ayı geçmemek kaydıyla (hapsen tazyik) olunurlar. Malı olmadığını bildiren bir borçlu, sonradan mal edindiği takdirde, bu malları ve gelirindeki artmaları da beyan etmek zorundadır.

6183 sayılı kanunun (hapsen tazyik) ile ilgili 60 cı maddesi 19/6/1963 tarihli ve 251 sayılı kanunla tâdil edilmiş ve bu kararı verecek merci değiştirilmiştir. Anayasa Mahkemesinin kararlarına uyularak tâdil edilen bu maddeye göre, (Hapsen tazyik kararı, ödeme emri tebliğini ve 7 günlük müddetin bitmesini müteakip, tahsil dairesinin yazılı talebi üzerine icra tetkik mercii hâkimi tarafından verilir. Bu karar C. Saveliğınca derhal infaz edilir.)

10 — Haciz :

Borçlunun malbildiriminde göstermiş olduğu veya vergi daire-since tesbit edilen menkûl ve gayrimenkûl malları ile, alacak ve hak-larından, âmme alacağına yetecek miktarı haczedilir. Haczi yapma-ğa yetkili daire, alacaklı tahsil dairesidir.

Borçlu tarafından başkasına ait olduğu beyan edilen veya üçün-cü şahsın ihtiyatî haczinde bulunan veyahut da istihkak iddiaları mevcut olan malların hacizleri en sonraya bırakılır.

Hacizle ilgili muamelelerde; alacaklı vergi dairesi ile borçlunun menfaatlerinin en iyi şekilde telif edilmesine çalışılır. Bu menfaat-lerin telifi çok defa güçlük arzeder. Kolay paraya çevrilebilecek men-kûl mallar yerine, gayrimenkûllerin haczedilmeleri istenir; bazı mahcuz mallardan hacizler kaldırılır, yerine paraya çevrilmesinde her zaman güçlük çekilen başka mallar konur.

Haciz muameleleri (haciz varakaları) na istinaden yapılır. Bu varakayı alacaklı vergi dairesi düzenler ve o mahallin en büyük mal-memuru tasdik eder.

Borçlu elindeki mallara, üçüncü şahıslar mülkiyet veya rehin hakkı iddia ederlerse veya borçlu haczedilen malın üçüncü şahsın malı olduğunu iddia ederse; haczi yapan memur bunu zapta geçirir. Tahsil dairesi bu istihkak iddialarını reddederse, bu hakları iddia eden şahıs 7 gün içinde mahkemeye müracaatla dâva açmak zorun-dadır; aksi halde istihkak iddialarından vazgeçmiş sayılır.

Çok defa hacizler sırasında, ilgili memura fatura ibraz etmek suretiyle, malın mülkiyetinin tesbiti mümkün olabilmektedir.

6183 sayılı kanunun 70 ci maddesinde (haczedilemeyecek mal-lar), 71 ci maddesinde (kısmen haczedilebilecek gelirler) gösteril-miştir; İcra ve İflâs Kanunundaki hükümlerin benzerleridir.

Hacizli mallar satılarak paraya çevrilir. Satıştan elde edilecek bedelden, takip masrafları ve takip konusu âmme alacağı düşüldük-ten sonra, borçlunun diğer muaccel borçlarına mahsup edilir; artan para hacze iştirak etmiş diğer vergi dairelerine verilir; geri kalan borçluya iade olunur.

11 — Menkûl Malların Haczi ve Satışı :

Menkûl malların haczi sırasında, borçlu veya zilyet veya vekil-leri, müsdahdemi, ailesi efradından birisi hazır bulunur. Bunlardan kimse yoksa (gıyapta haciz) yapılır. Bu durumda, zabıta memuru,

muhtar veya ihtiyar heyetinden bir şahıs veya iki komşusu bulunur.

Haczedilen menkûl malların cinsleri, nevileri, vasıfları, sayı ve miktarları ve haczi yapan memur tarafından biçilen değerleri haciz zaptına geçirilir.

12 — Gayrimenkûl Malların Haczi ve Satışı :

Haciz tatbiki sırasında, borçludan kapalı ve kilitli yerlerin açılması ve her türlü eşyayı göstermesi istenir; gerekirse bu yerler zorla açtırılır, kilit vesaire kırılabilir. Borçlunun üzerinde haczi kabil mal veya para bulunur da, rızasıyla teslim etmezse, şahsına karşı da zor kullanılabilir.

Haczedilen para, kıymetli maden, mücevher, ticarî senet, hisse senedi, tahvil gibi menkûller, tahsil dairesinde muhafaza edilir. Diğer menkûl mallar, güvenilir bir şahsa veya böyle bir şahsın kefaleti altında borçluya tevdi edilir. Bunlar mahcuz malları iyi muhafaza etmek ve istenildiğinde derhal ve tam olarak teslim etmek mecburiyetindedirler.

Menkûl mallar, haczi takip eden 3 ay içinde satışa çıkarılır. Satış, açık artırma suretiyle ve peşin para karşılığında yapılır. Gerekliğinde satış şartlarını gösterir ilânlar yapılır. Satılığa çıkarılan mallar, artırma sonunda, 3 defa bağırıldıktan sonra en çok artırana ihale edilir.

Müşteriye, satılan malın bedelinin ödenmesi için 3 günlük bir süre verilebilir. Müşteri malı almaktan vazgeçerse, mal ikinci defa artırmaya çıkarılır; fark zuhur ederse ilk müşteriden tahsil edilir.

Haczedilmiş menkûl mal % 75 değerini bulmazsa veya hiç alıcı çıkmazsa, ikinci ihalede bedel ne olursa olsun satış yapılır. Son zamanlarda, ikinci ihalelerde, borçlunun ailesi efradından biri bu malı ucuz bir bedelle almakta ve kanunun bu boşluğundan istifade etmektedirler.

Gayrimenkûllerin ve gayrimenkûl gibi mütalâa edilen gemilerin hacizleri, Tapuya veya gemi sicilinin tutulduğu daireye tebliğ suretiyle yapılır. Bu konuda yapılan hacizler, hasılat ve menfaatlere de şâmilidir.

Gayrimenkûller, (satış komisyonu)nce açık artırma suretiyle satılır. Satış komisyonu, o vergi dairesi mıntikasındaki en büyük

malmemuru veya vekili ile, belediyeden bir üye, o yerin Tapu Sicil Muhafızı ve alacaklı dairenin bir memurundan (4 kişiden) teşekkül eder.

Satılacak gayrimenkûle, bilirkişinin mütalâasını alarak, satış komisyonu değer takdir eder. Alacaklı vergi dairesi, satış şartlarını en az 15 gün önce ilân eder. İlânda satışın yapılacağı yer, gün, saat ve satılacak gayrimenkûlün bütün vasıfları ve durumu gösterilir.

Artırmaya girecekler % 7,5 nisbetinde teminat yatırırılar. Takdir edilmiş değer in % 75 i bulunursa, satış yapılır; bulunmazsa, en çok artıranın taahhüdü bâki kalmak şartıyla, artırma 7 gün daha uzatılır.

Gayrimenkûlün ihale edildiği kimse, derhal veya verilen süre içinde parayı ödemezse, ihale feshedilir. Bu gayrimenkûl satış komisyonunca 7 gün müddetle artırmaya çıkarılır ve en çok bedel tekli edene ihale edilir; arada fark varsa ilk şahıstan tahsil edilir.

Hali hazırda, gayrimenkûl satışı suretiyle Devlet alacaklarının cebren tahsili yoluna nadir ahvalde başvurulmaktadır. Bu yol hem külfetli, hem de masraflıdır. Mükellefler de bunu bildiklerinden çok defa malbildirimlerinde gayrimenkûllerini beyan ederek, bunlar üzerine haczin konulmasını temin etmektedirler.

13 — Zamaşımı :

6183 sayılı kanununun 102-104 cü maddelerinde (tahsil zamaşımı) ile ilgili hükümler yer almaktadır.

Devlet alacakları, vâdelerinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından başlayarak 5 yıl içinde tahsil edilmezlerse zamaşımına uğrarlar. Zamaşımından sonra mükelleflerin rızaen yapacağı ödemeler kabul edilir.

Zamaşımının kesileceği haller aşağıda gösterilmiştir :

- a — Ödeme,
- b — Haciz tatbiki,
- c — Cebren takip sonunda yapılan tahsilât,
- d — Ödeme emri tebliği,
- e — Malbildirimi, mal artma ve edinmelerinin beyanı,
- f — Bu muamelelerin kefile ve yabancı şahıs ve kurumların mümessillerine tatbiki,
- g — Alacağın teminata bağlanması,

h — Malî kaza mercilerinin tehiri icra kararı veya bozma kararı vermeleri,

i — İki âmme idaresi arasında, borçlu olana yazı ile müracaat edilmesi.

Borçlu yabancı bir memlekette ise veya hileli iflâs etmişse ve yahut terekesi tasfiye edilmekte ise; bu durumların devamı süresince zamanasını işlemez.

Zamanasının kesilmesi veya işlememesi, pek çok ahvalde, alacaklı âmme idaresine (zamanasını uzatma) gibi bir hak vermekte; meselâ borçluya vâdenin hitamından 3-4 sene sonra bir ödeme emri gönderilerek, yeniden 5 yıllık bir süre kazanılmaktadır.

14 — Yasaklar ve Cezalar :

Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun, bazı yasakları ve ceza hükümlerini ihtiva etmektedir.

Bu kanunun tatbiki ile görevli olanlar, borçlu veya ilgili şahıslar hakkında öğrendikleri sırları ifşa edemezler. Bu sırlar, borçlunun şahsına, mesleğine, işine, muamele ve hesap durumuna ait olabilir. Bu sırları, menfaat temini için ifşa edenler, daha ağır cezalandırılırlar.

Yine bu kanunun tatbiki ile vazifeli olanlar, paraya çevrilecek malların artırmasına şahsen veya bir vasıta ile iştirak edemezler, buradan mal alamazlar. Bu yasak, eşlere ve 3 cü derecede kan ve sıhrî hısımlara da şâmildir.

Satış komisyonu başkan ve âzaları, bilirkişiler ve itiraz işlerine bakan komisyonun başkan ve âzaları, kendilerine, eşlerine, usul ve fûruuna, evlâtlığına ve 3 cü dereceye kadar kan ve sıhrî hısımlarına, ve kanunî temsilcisi veya vekili olduğu kimselere ait işlere bakamazlar ve karar veremezler.

Âmme alacağının tahsiline mani olanlar (mülkü satarak, telef ederek, değerden düşürerek, gizliyerek, kaçırarak, aslı olmayan borç beyan ederek v.s.) da ceza tatbikine maruzdurlar.

Malbildirimini gerçeğe aykırı yapanlar, mal artma ve edinmelerini bildirmiyenler, âmme borçlusuna ait ellerinde bulundurdukları malları beyan etmeyenler ve istenilen bilgileri vermeyenler belli ceza tehdidi altındadırlar. Bu suçlar için, en büyük malmemuru tarafından C. Savcılığına ihbarda bulunulur.

15 — Netice :

6183 sayılı kanun, vergi dairelerinin tahsilât servislerine çok geniş yetkiler verdiği halde, Devlet alacaklarının bir kısmı tahsil edilememekte ve tahsil edilemeyen miktar her sene artmaktadır. Bu durumun muhtelif sebepleri vardır; aşağıda bu sebeplerin başlıcaları hülâsa edilmiştir.

a — Mükelleflerde vergi ödeme suuru teessüs etmemiştir. Borçlu, borcunu ödemek için vâdeden önce hazırlık yapmamakta, âdetâ vâde gününden habersiz görünmektedir.

b — İkmalen ve resen tarhedilen vergiler, her zaman mükellefin şahsî beyanına göre daha güçlûkle tahsil edilebilmektedir.

c — Vergi daireleri ağır hareket etmektedirler. Ödeme emirleri sür'atle gitmemekte, malbildirimleri üzerine derhal hacze gidilmekte, haczedilen malların sür'atle satışı sağlanamamaktadır.

d — Hapsen tazyik ile ilgili 60 cı maddenin tatbikine sık sık başvurulmamaktadır.

e — Haczedilen malların naklinin ve satışının temini için gereken tahsisat yeter miktarda ve zamanında temin edilememektedir.

f — Teminat olarak gösterilen gayrimenkûllerin ve bilhassa fabrikaların satışları çok defa imkânsız bulunmaktadır.

g — Gelir ve Kurumlar Vergilerinde, gelirin elde edildiği yıldan bir yıl geçtikten sonra, ödeme yapılması da, tahsilâtı güçleştirmektedir.

h — Tecil kolaylığı, birçok mükellefi rehavete sevketmektedir.

i — Kanunda mevcut ceza hükümleri, hemen hemen hiçbir zaman tatbikat sahası bulmamaktadır.

Bu sebepler ve bunlara ilâvesi mümkün diğer sebepler, vergi dairelerinde tahsilât miktarlarının istenilen seviyeye ulaşmasına mani olmaktadır. Birçoğu idarî tedbirlerle, bir kısmı da kanunda yapılacak ufak değişikliklerle halledilebilecek bu hususlar sağlandığı takdirde, Devlet alacaklarının zamanında ve noksansız olarak tahsilinin temini mümkün olabilecektir.